

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2021

Pavla Zimová

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

STUDIUM V OBLASTI PEDAGOGICKÝCH VĚD PRO UČITELE
ODBORNÝCH PŘEDMĚTŮ, PRAKTICKÉHO VYUČOVÁNÍ A
ODBORNÉHO VÝCVIKU

2019 - 2021

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Pavla Zimová

Edukace nadaných žáků

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená závěrečná práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 30. ledna 2021

Pavla Zimová

.....

Anotace

Závěrečná práce se ve své teoretické části zabývá definicí nadání, popisuje osobnostní profily nadaných dětí, zabývá se jejich intelektovými a socio-emočními vlastnostmi. Rozebírá a popisuje proces identifikace a diagnostiku nadaných dětí. V praktické části se práce zabývá přístupem ke vzdělávání nadaných dětí, jaké jsou formy a metody výuky ve školním prostředí a jaké jsou legislativní souvislosti jejich vzdělávání. Součástí práce je vyhodnocení a shrnutí dotazníkového průzkumu k tomuto tématu.

Klíčová slova

Asynchronní vývoj, akcelerace, divergentní myšlení, emoční inteligence, identifikace nadání, měření IQ, nadané dítě, obohacování učiva, psychologická diagnostika, podpůrná opatření, školní prostředí.

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 NADÁNÍ A NADANÉ DĚTI	7
1.1 Pojem nadání a inteligence	7
1.2 Charakteristika nadaných dětí.....	8
2 OSOBNOSTNÍ PROFILY NADANÝCH DĚTÍ	9
2.1 Klasifikace mind dětí	10
2.2 Potíže plynoucí z nadání	12
2.3 Emoční vývoj nadaných dětí.....	13
3 IDENTIFIKACE NADANÝCH DĚTÍ	16
3.1 Nominace a screenig.....	16
3.2 Pedagogicko – psychologická diagnostika	18
PRAKTICKÁ ČÁST	20
4 ŠKOLSKÁ LEGISLATIVA	20
4.1 Práce školského poradenského zařízení.....	20
4.2 Podpůrná opatření	21
4.3 Individuální vzdělávací plán.....	24
4.4 Pedagogická intervence	24
5 EDUKACE NADANÝCH DĚTÍ	25
5.1 Formy vzdělávání NADANých žáků.....	27
5.2 Aktivizující metody ve výuce	29
6 PŘÍKLADY FOREM VÝUKY NA VYBRANÝCH ZŠ	30
7 KAZUISTIKY NADANÝCH DĚTÍ	32
8 SHRUTÍ	34
ZÁVĚR	35
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	36
SEZNAM ZKRATEK	37
SEZNAM OBRÁZKŮ	38
SEZNAM PŘÍLOH	39

ÚVOD

V současné společnosti se tématu vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných dětí začíná věnovat potřebný prostor a čas. Téma je diskutováno ve školním prostředí mezi učiteli, odborníky a psychology z pedagogicko – psychologických poraden. Rodiče nadaných dětí sami aktivně přistupují k hledání odpovědí na otázky spojené s vhodným přístupem ke vzdělávání jejich dětí. Teoretická část popisuje a seznamuje s problémy, které s nadáním souvisí, jaké jsou ve společnosti mýty o nadaných dětem, co vše o těchto dětech víme. Praktická část se zabývá hledáním vhodných forem a přístupů ke vzdělávání nadaných dětí ve školním prostředí. Pokud budeme více vědět o těchto dětech, jaké jsou jejich schopnosti a potřeby, můžeme lépe nastavovat edukační podmínky pro jejich plnohodnotný rozvoj v našich školách.

TEORETICKÁ ČÁST

1 NADÁNÍ A NADANÉ DĚTI

Nadání si spojujeme s vysokou úrovní schopností v některé z oblastí, termín mimořádné nadání používáme pro mimořádnou úroveň schopností v celém okruhu oblastí.

1.1 POJEM NADÁNÍ A INTELIGENCE

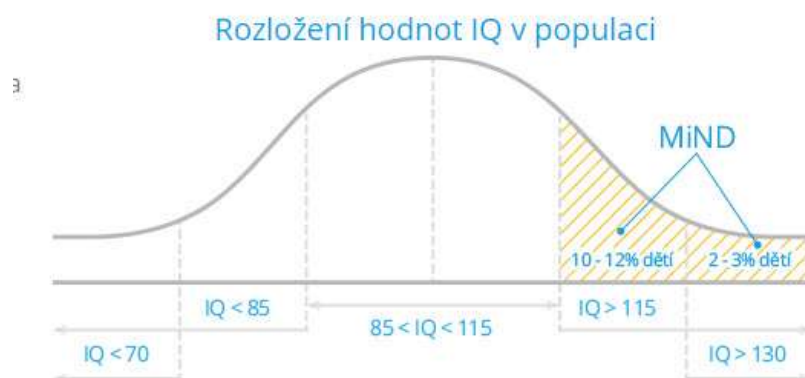
Pojem nadání bylo téměř po celé 20. století chápáno jako pojem vysokého intelektového nadání, měřeno hodnotou IQ. Pojem inteligenčního kvocientu, jak ho známe dnes formuloval německý psycholog William Stern, který vyjádřil tento kvocient jako číselný poměr mentálního věku a skutečného, násobeno stem. Průměrné IQ je tedy 100. V USA probíhalo ve 20. letech minulého století první a zároveň nejrozsáhlejší vedené sledování a zkoumání rozumově nadaných dětí. Nadaní žáci byli klasifikováni jako úspěšní s vynikajícími studijními výsledky a se schopnostmi dosahovat nadprůměrných výsledků. Toto jednostranné vymezení nadání trvalo dlouhá desetiletí, teprve v 70. letech 20. století byla v USA přijata tzv. Mariandova definice nadaných a talentovaných dětí. Zdůraznil totiž, že *nadání není dáno pouze hodnotou IQ, ale vztahuje se také k tvořivosti nebo ke schopnostem ve specifických oblastech* (podle Passow, 1993).

O něco později (1978) vytvořil pedagog Joseph Renzulli zcela novou koncepci, která zpochybnila tradiční důraz na dosažené vysoké hodnoty v IQ testu. Renzullioho Tříkruhová koncepce tehdy poprvé vymezila nadané chování jako určitý systém vzájemně provázaných vztahů - nadprůměrných schopností, tvořivosti a angažovanosti v úkolu.¹ Nadaní lidé mají výrazně vysokou inteligenci a jejich inteligence je kvalitativně jiná než u ostatní populace. S tím souvisí jejich atypický způsob myšlení, vnímání i chování. Mají výrazný potenciál v jedné nebo více oblastech.

¹ PORTEŠOVÁ, Š. Rozumově nadané děti s dyslexií. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-990-3

1.2 CHARAKTERISTIKA NADANÝCH DĚTÍ

O nadání mluvíme, když u jedince dochází k průniku nadprůměrné schopnosti, tvořivosti a zaujetí. Nadané děti jsou označovány jako MIND – mimořádně intelektově nadané děti. Nadání se nehodnotí pouze hodnotou IQ, ale pracuje se s komplexnějším pojetím toho, co je nadané dítě. Podle hodnocení IQ, dítě s nadprůměrným IQ dosahuje hodnot nad 115 a mimořádně nadané dítě má IQ nad 130. Množství dětí nadaných se v ČR pohybuje v řádech 10- 12 % a mimořádně nadaných 2- 3 %.

obr. 1 – rozložení hodnot IQ v populaci, zdroj www.qiido.cz

Jaký je MIND? Je to intelektově nadané dítě, jehož projevy chování jsou specifické, má originální způsoby učení a vnímání. Tyto děti myslí jinak, jejich myšlenky se rozbíhají do asociací a paralelních směrů, tyto děti jsou kreativní a mají potřebu navrhovat odlišné postupy a originální řešení. Tématu, které je zajímá, věnují spousty energie a často mají výbornou paměť. V raném věku bývají vědomostmi napřed, ale v sociálním vývoji bývají pozadu. Nadané děti a nadání dospěli myslí „jinak“, mají divergentní způsob myšlení, myšlenky se rozbíhají do více směrů, zpracovávání podnětů se v mozku šíří do různých oblastí a všechny podněty jsou stejně důležité. Jejich myšlení není lineární, při kterém se postupuje od jedné myšlenky ke druhé. Takový způsob myšlení je těžké usměrnit, ale velkou výhodou takového myšlení je vysoká kreativita.

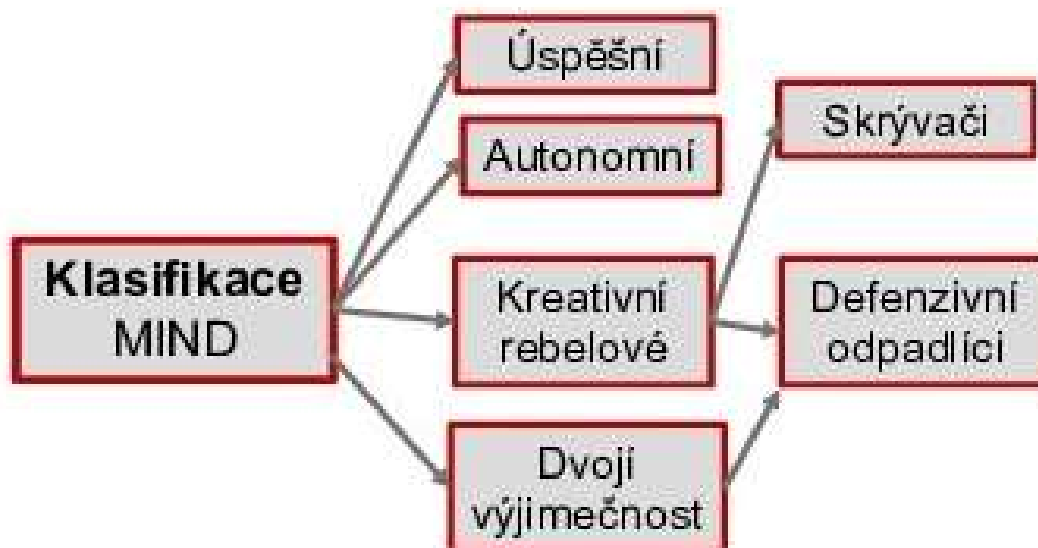
Druhou stranou jejich osobnosti je vysoká vnímavost k vjemům a emocím. Mohou mít vysoké morální standardy a v hodnotě přátelství mít hlubší potřeby než jejich vrstevníci. Jsou velkými perfekcionalisty, což ovlivňuje jejich výkon, mají vysoké nároky

na sebe i své okolí. Specifikami nadaných dětí je i mimořádná citlivost a nerovnoměrný psychologický vývoj.

2 OSOBNOSTNÍ PROFILY NADANÝCH DĚTÍ

Nadané děti nejsou homogenní skupinou, každý je jedinečný. Díky svým osobním charakteristikám lze nadané děti rozdělit do několika skupin, které se často navzájem prolínají, nebo se mohou tyto kategorie měnit během s věkem a vývojem dítěte.

George Betts a Maureen Neihart (1988) zavedli šest profilů nadaných dětí, které jsou uznávány i Národní asociací pro nadané děti.²

Obr. 2 schéma podle zdroje [www. Qiido.cz](http://www.Qiido.cz)

² STEHLÍKOVÁ, M. Život s vysokou inteligencí – Průvodce pro nadané dospělé a nadané děti. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-0101-6

2.1 KLASIFIKACE MIND DĚTÍ

Tyto osobnostní profily používají pro svou práci i některé Pedagogicko – psychologické poradny, například poradna Qiido, Praha.

Prvním typem osobnosti MIND dětí jsou **úspěšní**. Tyto děti dobře prospívají ve školním prostředí, rády pracují na zadaných úkolech, přijímají authority a umí se dobře přizpůsobit prostředí třídy, zúčastňují se mimoškolních soutěží - matematických, logických a jazykových olympiád. Spolužáci je obdivují a pro ně samotné je úspěch příjemný a potřebují ho. Tyto děti jsou závislé na podnětech z okolí, potřebují zadávat práci a mít zpětnou vazbu od učitelů, sami nejsou tolik kreativní. Touží po úspěchu a kladném přijetí, mají na sebe vysoké nároky, pro svůj perfekcionalismus a velké potřebě uspět se bojí dělat chyby a riskovat. Důležité je tyto děti učit samostatnosti, rozvíjet u nich kladné sebehodnocení nezávislé na mínění okolí, naučit je pracovat s chybou a mít čas i na své osobní zájmy.

Druhým osobnostním typem jsou **autonomní** děti. Tyto nadané děti také dobře fungují v akademickém prostředí. Mají velkou touhu poznávat a učit se. K poznávání a učení je vede jejich vlastní motivace. Umí si vymyslet vlastní práci a zábavu, nejsou tolik závislí na podnětech z okolí jako *úspěšní*. Tyto děti jsou velmi kreativní, umí se poučit ze svých chyb. Vhodnou podporou jejich rozvoje je podpora při riskování, vhodné příležitosti pro učení a získání zpětné vazby od učitele. Vhodnou podporou je určité obohacování vzdělávacího plánu, možnost věnovat se tématům do hloubky.

Třetím typem MIND jsou **skrývači svých schopností**. Právě tyto děti nejvíce vnímají svou odlišnost a touží se společensky začlenit. Jsou často velmi citliví, cítí se díky svému nadání vinni. Nevyužívají dostatečně svůj potenciál. Do této kategorie se dostávají často během dospívání nadané, které si přejí v kolektivu svých vrstevníků sociálně začlenit. Raději skrývají své nadání a dovednosti, aby byly dobře vnímány okolím. Tyto děti potřebují najít vrstevníky podobného charakteru, kteří jsou také mimořádně nadaní. Žáci potřebují velkou vnější podporu především v rovině emoční od rodičů nebo pedagogů.

Čtvrtým typem MIND dětí jsou **kreativní rebelové**. Tyto děti jsou velmi živé, přicházejí s originálními řešeními, mají mnoho nápadů a jsou velmi kreativní. Ve třídě často

vyrušují, protože se nudí, během výuky opravují učitele. Pro tyto děti je frontální výuka a nekonečné opakování učiva nevhodné a nemotivující. Tyto děti bývají socioemočně nevyzrálé, jsou velmi citlivé, mají potíže s ovládním svých emocí. Právě tyto děti jsou posíláni do poraden k pedagogicko- psychologické diagnostice pro podezření poruchy pozornosti a ADHD. Tyto děti jsou pro pedagogy výzvou, je potřeba mít k nim individuální přístup a velkou míru pochopení a tolerance. Pro učitele a rodiče je náročné podporovat jejich zájem a kreativitu, učit je sebeovládání a zvládnání emocí.

Pátým typem dětí MIND jsou *defenzivní odpadlíci*. Tyto děti se rekrutují z *kreativních rebelů*, kteří nebyli rozpoznáni. Tyto děti se během svého vývoje setkávají většinou pouze s negativními reakcemi na své jednání. Jejich vlastní sebehodnocení je tímto nepřijetím od okolí ovlivněno, mají nízké sebevědomí, mohou se snadno dostat do nevhodného sociálního prostředí, mít potíže se závislostí na drogách nebo alkoholu. Studenti mohou mít špatnou docházku a špatné studijní výsledky. Vrstevníci je odmítají a vysmívají se jim. Pro tyto děti je odborná pomoc velmi potřebná, potřebují pomoc psychologa, je vhodné absolvovat rodinné konzultace s odborníky. Dítě potřebuje individuální program a intenzivní podporu od rodičů i odborníků, potřebuje podpořit v učení a najít si nové příležitosti pro svůj rozvoj.

Šestým typem jsou děti s tzv. *dvojí výjimečností*. Zde jak název napovídá je souběh nadání a postižení. Postižení může být tělesné, smyslové, s poruchou pozornosti, s poruchou autistického spektra nebo s poruchou učení. U těchto dětí je často rozpoznané postižení a nemusí být rozpoznáno mimořádné nadání. Pokud tyto děti jsou MIND a mají dyslexii, mohou se jevit jako průměrné. Nadané dítě s dyslexii dokáže svůj hendikep dlouho vyrovnávat svým intelektem. Nedostává se mu tak péče ani jako dyslektikovi ani jako nadanému. Žáci se často cítí odmítáni okolím, jsou frustrováni a mají nízké sebevědomí, mohou být vnímáni jako hloupí. Děti s dvojí výjimečností ve škole potřebují podporu, tak aby nebyl zdůrazňován pouze jejich hendikep. Je důležité poukazovat na jejich silné stránky a schopnosti. U těchto dětí bývá časté sociální vyloučení, pro ně je velmi těžké navázat přátelství.

Všechny uvedené osobnostní profily nadaných dětí potřebují pochopení pro jejich specifický způsob myšlení, kdy myšlenky se rozbíhají do nejrůznějších asociací a směrů.

Tyto děti potřebují především respektující prostředí, kladné přijetí a podporu okolí. Potřebují se rozvíjet v oblastech, které je naplňují a zajímají.

2.2 POTÍŽE PLYNOUCÍ Z NADANÍ

Pokud mluvíme o nadaných dětech, mohou se ve společnosti objevovat určité stereotypy a mýty o jejich vlastnostech.

Předpokládá se, že tyto děti jsou ve škole automaticky úspěšné, jde jim všechno dobře, protože mají nadprůměrnou inteligenci. Nadané děti mohou naopak mít ve škole velké problémy, které souvisí s jejich divergentním myšlením a kreativitou.

Nadané děti mají často výbornou paměť, pamatují si více informací než běžné děti, pokud k tomu mají motivaci a téma je zajímavé. Jejich dlouhodobá paměť je zvlášť fenomenální. Může se týkat různých aspektů, některé děti mají prostorovou paměť, jiné mají výbornou paměť na obsahy knih. Nadané děti mohou mít i vynikající schopnost abstraktního myšlení, které je považováno za jeden ze znaků inteligence. Nadaní jedinci se dokážou velmi dobře vyjadřovat v obecných pojmech, nemluvit o jednotlivostech, ale o principech, souvislostech a podstatě věcí.

Nadané děti mají v oblasti paměti určitě výborné předpoklady pro to, aby se ve škole dobře učily. Rodiče udivuje, jak dlouho se jejich nadané dítě umí soustředit na činnost, která ho baví. Pokud jsou nepochopeni naopak ve školním prostředí ztrácejí motivaci. Do školy se v před vstupem do první třídy velmi těší, ale celkem brzy je stojí velké úsilí přizpůsobit se okolí. Učitelé mohou nevědomky zadupávat jejich potenciál, pokud jim nevěří jejich nadání, nemají dostatek informací o specifických projevech těchto dětí. Nadané děti se například bojí udělat chybu, mají velké nároky na sebe i své okolí a to ovlivňuje jejich výkon. Jednoduché úkoly neumí vyřešit, protože se jim připadají příliš jednoduché, nebo umí navrhnout více řešení a neumí se rozhodnout, které z nich vybrat.

Tématu, které je zajímavé, věnují spousty energie a mají výbornou paměť. Výborná paměť se později může stát i jejich nevýhodou. Dlouho jim jejich paměť stačí k dosahování výborných studijních výsledků, oproti vrstevníkům se ale nenaučí se „učit“. To jim na vyšším stupni vzdělávání může způsobovat potíže. Proto je důležité, aby tyto

děti dostávaly úkoly adekvátní jejich schopnostem a mohly se intelektově rozvíjet již od raného věku.

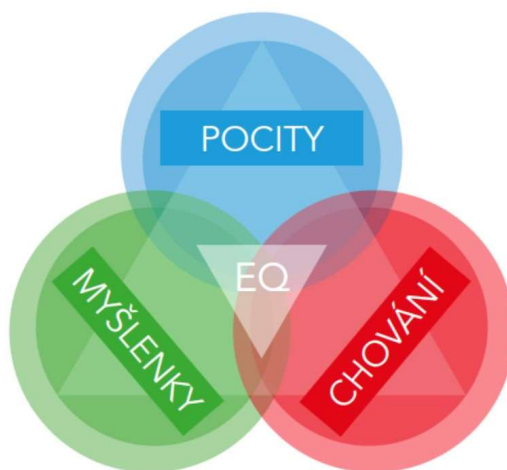
Pro tyto děti je rutina a rutinní činnosti, kterým se ve školním prostředí věnuje dost času velký problém. Nadané děti většinou nemají rády rutinu, u všeho, co dělají, chtějí objevit a poznat něco nového, například nějakou novou souvislost. Proto mechanickým činnostem nedokážou svoji pozornost věnovat. Pro běžné děti je důležité vysvětlení učiva a následné upevňování a procvičování znalostí. Pro nadané děti je tento přístup nudný, pokud se nudí mohou vyrušovat a celkově narušovat klima třídy.

Druhou stranou jejich osobnosti je vysoká vnímavost k vjemům a emocím. Jejich vývoj je asynchronní a jejich emocionální projevy odpovídají spíše dětem mladšího věku. Tento nesoulad by neměl být vnímán jako nevyzrálost. Děti mohou mít vysokou citlivost k okolí a díky svému pronikavému intelektu se mohou trápit jinými starostmi, o osud planety, zabývat se nejrůznějšími filosofickými otázkami. Tyto otázky v nich mohou vyvolávat úzkost. Ve školním prostředí je také může rušit nadměrný hluk a nemohou se tak soustředit.

Důležité je podporovat u těchto dětí rozvoj měkkých dovedností. Je vhodné učit je překonávání překážek, učit je trpělivosti a spolupráci s vrstevníky. To je pro MIND děti velmi těžký úkol, pokud se musí učit respektovat názory ostatních a učit se práci v týmu. Rodiče a učitelé mohou posilovat jejich samostatnost, aby byli více flexibilní a nebáli se neznámého.

2.3 EMOČNÍ VÝVOJ NADANÝCH DĚTÍ

Rozum, emoce a tělo jsou tři složky osobnosti dítěte, nadané děti mívají silnou potřebu intelektuálních podnětů a poznání. Rodiče a učitelé jim musí z této jednostrannosti pomoci rozvojem dalších částí jejich osobnosti.

Obrázek č. 3 – Tři složky emoční inteligence – zdroj www.qiido.cz

Je důležité, aby se nadané děti již od útlého dětství učily zacházet se svými emocemi. Je třeba je to naučit a umožnit jim adekvátními způsoby zpracovávat své emoce.

Pojem emoční inteligence má v psychologii mnoho odpůrců a bývá zpochybňován. Pojem emoční inteligence můžeme chápat jako schopnost vztahovat se k vlastním emocím. První oblastí je sebeuvědomění, schopnost rozpoznat své emoce, umět je vyjádřit, případně je sdílet s druhými, pracovat s nimi a mít kontrolu nad svým chováním. Druhou oblastí emočních dovedností je sebeovládání, které souvisí s regulací emocí a chování, práce s negativními emocemi a schopnosti utvářet si pozitivní cíle. Další je sociální uvědomění, dovednost vnímat pocity druhých, dovednost empatie a soucítění a schopnost spolupráce. Poslední oblastí je vztahové dovednosti, kde je potřeba naučit se respektu k druhým v komunikaci a chování, učit se dovednosti navazovat a udržovat zdravé, rovnocenné a smysluplné vztahy.

Schopnosti vnímat své emoce, umět s nimi tvořivě zacházet v souladu s vlastními hodnotami, umět se ovládat, umět vnímat druhé lidi, umět jim naslouchat a chovat se k nim respektujícím způsobem jsou zcela jistě projevem inteligence, které vedou k větší

spokojenosti v životě. Život nadaného dítěte může být bez systematického rozvíjení jeho emoční inteligence skutečně velmi náročný.³

Práce a rozvoj emoční inteligence je především v kompetenci rodičů, případně dětského psychologa. Jak pomoci dětem prožívat a pochopit emoce?

Emoce je třeba pojmenovávat nejen u sebe, ale i u ostatních. Rodiče podporují dítě a učí ho, že jakákoliv emoce je v pořádku. Děti nejsou schopny zpracovat emoce pouze v hlavě, potřebují je prožít i fyzicky. Pro podporu emočních dovedností je vhodné používání pohádek, příběhů nebo symbolů. V běžném životě si děti s rodiči zpracují různé rituály, které jim pomáhají překonávat emoce jako je vztek, zlost, ale i strach nebo radost.

Dítě cítí zlost, naučí se, že nejlepší je pro něj odejít z místnosti, nebo použít antistresový míček atd. Při pocitech smutku se dítě může věnovat oblíbené činnosti. Strach pomáhá překonávat nějaký zavedený rituál., nebo podpůrná hračka. I pocity radosti způsobují nadaným dětem potíže. Jak vhodně projevit radost? Některé děti jí potřebují projevit pohybem - skákáním, tancem atd.

Nadané děti často mají asynchronní vývoj. V raném věku bývají výrazně napřed v intelektových schopnostech, zaostávají naopak v sociálních dovednostech. Ve školním prostředí se setkávají s nepochopením a nepřijetím od vrstevníků. Děti raději tráví čas s dospělými, jejich vrstevníci jim nemají co nabídnout. Škola a rodina musí těmto dětem poskytnout podporu a pomoci jim navázat přátelství. Pokud nadané dítě má kamaráda, podobného nadaného spolužáka, je to pro něho velká pomoc.

³ STEHLÍKOVÁ, M. Nadané dítě – Jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-0512-0

S navázáním přátelství mívají potíže nejen kvůli odlišným zájmům. MIND děti vnímají přátelství často vážněji, v hodnotě přátelství mohou mít hlubší potřeby než jejich vrstevníci.

„Pokud mluvíme o inteligenci, nadání a talentu, neměli bychom nikdy zapomenout na daného jedince, tedy na to, že mluvíme především o člověku. Proto také ten důraz na to, aby nadané děti žily v podnětném prostředí a aby byly spokojené“.⁴

3 IDENTIFIKACE NADANÝCH DĚTÍ

Rozpoznání nadání je důležitým nástrojem pro další práci s nadanými dětmi, teprve po rozpoznání a diagnostice lze děti správným směrem rozvíjet a využít tak jejich plný potenciál, naplnit jejich potřeby intelektové a emoční.

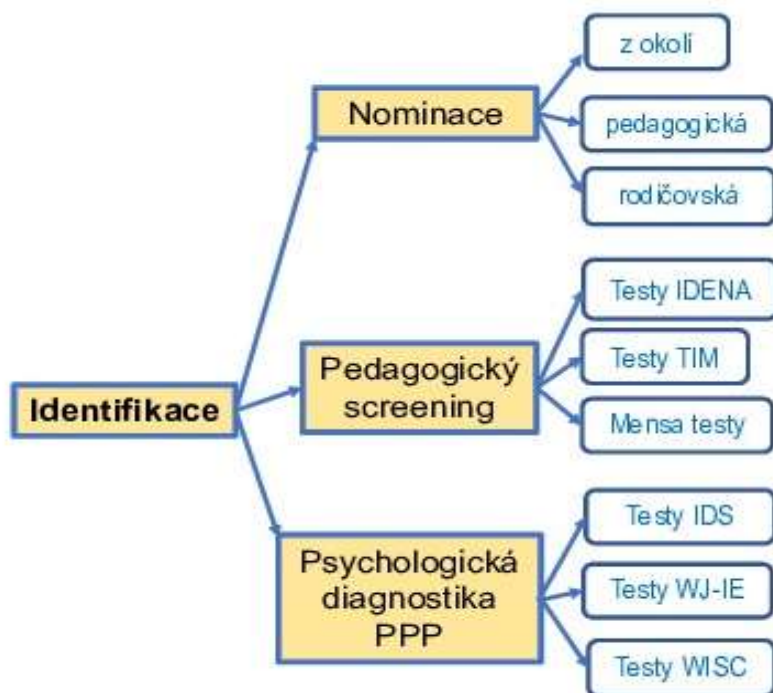
Dítě, které se dobře učí, ještě nemusí být nadané. Učitelé často dávají rovnítko mezi nadané děti a premianty, což není totéž. Nadané dítě může být zároveň premiantem, ale premiant nemusí být automaticky nadaným dítětem. Nadané dítě dosahuje v jedné oblasti mimořádných schopností třeba i na úrovni dospělého jedince, ale v ostatních oblastech má výsledky lehce nadprůměrné nebo i zcela průměrné. Některé nadané děti se ve škole nemusí projevovat, a proto může být nadané klidně, tiché a zamlklé.

3.1 NOMINACE A PEDAGOGICKÝ SCREENING

Prvním krokem je nominace, podnět k tomu, že dítě je nadané. Tato nominace nejčastěji vychází od rodičů dítěte, dále často rozpoznává nadání u dětí učitel ve škole, nominace může být i od kdokoliv z okolí dítěte, například trenér, soused atd.

⁴ STEHLÍKOVÁ, M. Nadané dítě – Jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-0512-0

Dalším krokem je tzv. screening, neboli preidentifikace. Tato fáze je důležitým krokem před odesláním do PPP, protože do poradny tak mohou odcházet skutečně nadané děti. Poradny mají vytvořené Preidentifikační dotazníky pro rodiče (Příloha B), nebo tzv. Renzuli pro učitele (Příloha C). Tyto dotazníky jsou vytvořeny jako seznam otázek, kde učitel nebo rodič vybírají z více možností, jaký projev je typický pro jejich dítě. Pedagogové v ZŠ nebo MŠ mohou používat diagnostické testy pro pedagogický screening. V ČR se používají testy IDENA pro děti na prvním stupni ZŠ, matematické nadání žáků je hodnoceno podle testů TIM, jsou určeny pro 3.- 5. ročník ZŠ.⁵ V současné době dle oficiálních statistik je nadaných dětí v MŠ mizivé množství, téměř neexistují. Přitom je velmi důležité a odborníci na to poukazují identifikovat dítě již před nástupem do ZŠ. Po nástupu do první třídy je již možné pracovat s těmito dětmi individuálně s přihlédnutím k jeho schopnostem. Některé ZŠ již mají tzv. dvoustupňový zápis, kde se snaží nominovat a nalézat nadané děti, již při zápisu do první třídy ZŠ.

obr. 4 schéma identifikace nadání dle www.Qiido.cz

⁵ Test IDENA vytvořilo NUV, test TIM vytvořila MUNI, tým doc. Portešové,

Rozpoznání nadání je důležitým nástrojem pro další práci s nadanými dětmi, teprve po rozpoznání a diagnostice lze děti správným směrem rozvíjet a využít tak jejich potenciál, naplnit jejich potřeby nejen intelektové, ale i emoční.

Dítě, které se dobře učí, ještě nemusí být nadané. Učitelé totiž často dávají rovnítko mezi nadané děti a premianty, což není totéž. Nadané dítě může být zároveň premiantem, ale premiant nemusí být automaticky nadaným dítětem. Nadané dítě dosahuje v jedné oblasti mimořádných schopností třeba i na úrovni dospělého jedince, ale v ostatních oblastech má výsledky lehce nadprůměrné nebo i zcela průměrné. Některé nadané děti se ve škole nemusí projevovat, a proto může být nadané klidně, tiché a zamlklé.

3.2 PEDAGOGICKO – PSYCHOLOGICKÁ DIAGNOSTIKA

Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka je nástrojem pro poznání dítěte a její výsledky pomáhají žákovi i učiteli hledat optimální cesty výchovy a vzdělávání. Pedagogicko - psychologické poradny jsou schopny pomocí vhodných komplexních testů a diagnostiky odhalit potenciál dítěte a navrhnout podpůrná opatření.

Pedagogicko-psychologická diagnostika zjišťuje a hodnotí zejména psychické a sociopsychické dispozice žáka ve školním prostředí. Poradenská pomoc školského poradenského zařízení je legislativně upravena v § 16 a Školského zákona.

Diagnostika probíhá pomocí komplexních testů, žáka testuje psycholog, odborník na pedagogicko – psychologickou diagnostiku. Při poruchách učení vyšetřuje žáka i speciální pedagog. Intelektové vyšetření je součástí diagnostiky. Do poradny vstupuje žák s posouzením ze školy. Škola zpracovává pro žáka zprávu, kde se vyjadřuje k jeho schopnostem.

Pro testování v našem prostředí se nejčastěji používají testy, které jsou normované. Nejrozšířenějším testem v našich poradnách je test WISC – III, tzv. Wechslerova identifikační škála. Tento test pracuje s časovými limity, skládá se z 10 povinných subtestů, 5 z nich tvoří verbální škálu a 5 názorovou škálu.

Používaný je také test WJ – IE, Woodcock – Johnson test, pochází z USA a právě pro odhalení nadání je velmi vhodný.

Poměrně nově používaným je test IDS, který jsou vhodné pro děti od 5- 10 let. Je to test pocházející z Německa. Tento test pracuje s inteligenční a vývojovou škálou.

Intelligenční MENSA testy jsou také vhodným nástrojem pro měření inteligence, vycházejí z Ravenovské matice. Jejich nevýhodou je jejich jednostrannost zaměření testu.

Testování dítěte trvá 1,5 – 2 hodiny. Součástí komplexní diagnostiky je kromě výše uvedeného vyhodnocení testů také rozhovor a pozorování dítěte.

Úskalím psychologické diagnostiky může být právě časově omezené testování, nadané děti mohou být v testech pomalé, což není důsledek jejich nízkého IQ, naopak je způsobeno jejich jiným způsobem myšlení. Důležité je sledovat profil schopností dítěte, není důležité pouze celkové číslo.

Během vyšetření je důležité, aby dítě bylo připraveno své schopnosti prokázat. Pro odborníka je důležité navázat s dítětem partnerský vztah, vytvořit pro testování příjemné prostředí, snažit se zbavit dítěte strachu ze selhání.⁶

Role poradenských psychologů, kteří pracují v PPP sehrávají v identifikaci nadaných dětí velmi důležitou roli. Jedině na základě doporučení PPP může škola žádat o zvýšení dotačních prostředků na vzdělávání nadaných žáků. Doporučení PPP je důležitým dokumentem pro školu, má formu rozhodnutí, stanoví identifikátor znevýhodnění a stupeň podpůrných opatření.

⁶ PORTEŠOVÁ, Š. Rozumově nadané děti s dyslexií. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-990-3

PRAKTICKÁ ČÁST

4 ŠKOLSKÁ LEGISLATIVA

Podpora nadaných a mimořádně nadaných žáků vychází z *Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané pro období let 2014–2020 schválené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR*. V souladu s touto koncepcí byly v roce 2015 pod vedením NÚV vytvořeny skupiny krajských metodiků péče o nadané – pedagogů. Jejich hlavním úkolem je zajišťovat metodickou podporu pedagogických pracovníků mateřských, základních a středních škol při vzdělávání nadaných žáků v příslušném kraji. V každém kraji funguje krajská Síť podpory nadání a její vytvoření má na starosti krajský koordinátor Sítě podpory nadání.

Legislativně je vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných zakotveno v Školském zákoně č. 561/ 2004 Sb. § 16 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

(1) Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.

Vyhláška č. 27/2016 Sb o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných upravuje pravidla vzdělávání dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání žáků uvedených v § 16 odst. 9 zákona a vzdělávání žáků nadaných.

(2) Při postupech upravených touto vyhláškou se přihlíží ke všem vyjádřením žáka v záležitostech týkajících se jeho vzdělávání s ohledem na jeho věk a stupeň vývoje; o těchto záležitostech se žákovi poskytují dostatečné a vyčerpávající informace pro utvoření názoru. Při postupech upravených touto vyhláškou se dbá, aby byly v souladu se zájmem žáka. Veškerá sdělení upravená touto vyhláškou jsou poskytována žákovi nebo zákonnému zástupci žáka srozumitelným způsobem.

4.1 PRÁCE ŠKOLSKÉHO PORADENSKÉHO ZAŘÍZENÍ

Poradenská pomoc školského poradenského zařízení je legislativně upravena v § 16 a Školského zákona.

(1) Školské poradenské zařízení poskytne poradenskou pomoc dítěti, žákovi, studentovi nebo zákonnému zástupci dítěte nebo žáka na základě jeho žádosti nebo na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci podle jiného právního předpisu.

(2) Vyžaduje-li to zájem dítěte nebo nezletilého žáka, doporučí škola nebo školské zařízení jeho zákonnému zástupci, aby vyhledal pomoc školského poradenského zařízení. Škola nebo školské zařízení spolupracuje před přiznáním podpůrného opatření dítěti, žákovi nebo studentovi zejména se školským poradenským zařízením, se zřizovatelem, lékařem a orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

(3) Výsledkem poradenské pomoci školského poradenského zařízení jsou zejména zpráva a doporučení. Ve zprávě školské poradenské zařízení uvede skutečnosti podstatné pro doporučení podpůrných opatření. V doporučení uvede závěry vyšetření a podpůrná opatření prvního až pátého stupně, která odpovídají zjištěným speciálním vzdělávacím potřebám a možností dítěte, žáka nebo studenta, a to včetně možných kombinací a variant podpůrných opatření a způsobu a pravidel jejich použití při vzdělávání.

Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka je nástrojem pro poznání dítěte a její výsledky pomáhají žákovi i učitelům hledat optimální cesty výchovy a vzdělávání. Pedagogicko - psychologické poradny jsou schopny pomocí vhodných komplexních testů a diagnostiky odhalit potenciál dítěte a navrhnout podpůrná opatření.

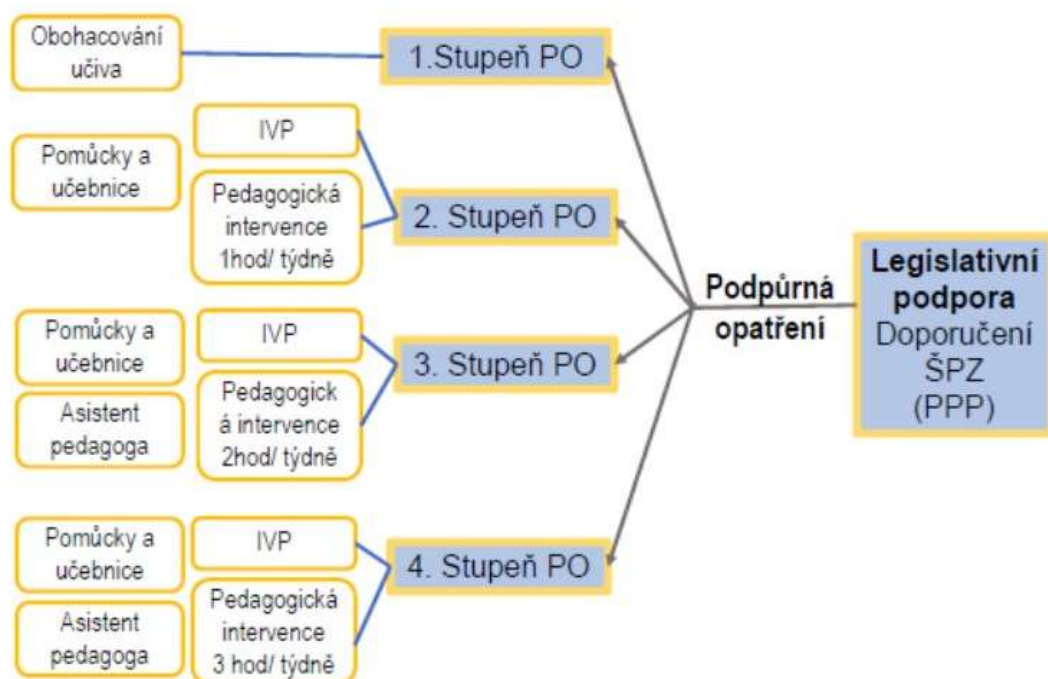
Školský zákon č. 561/2004 Sb. § 16

(2) Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.

4.2 PODPŮRNÁ OPATŘENÍ

Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.

(1) Podpůrná opatření prvního stupně představují minimální úpravu metod, organizace a hodnocení vzdělávání a jsou poskytována žákovi, u kterého se projevuje potřeba úprav ve vzdělávání nebo školských službách a zapojení v kolektivu. Podpůrná opatření prvního stupně nemají normovanou finanční náročnost.

Obr. 5 – schéma podpůrných opatření – dle Školského zákona č. 561/ 2004 Sb

Podpůrná opatření 1. stupně jsou plně v kompetenci školy a není na potřeby zpráva a diagnostika v PPP. Na školách dnes většinou pracují speciální pedagogové, kteří mohou s podporou vzdělávání nadaného žáka pomoci. Podkladem samozřejmě může být zpráva i externího odborníka z poradny.

Škola může pro žáka obohacovat učivo nad rámec ŠVP, cílem je učivo prohloubit, rozšířit a obohatit o další informace, stimulovat u žáků procesy objevování, podporovat jeho nadání z jiných učebnic a materiálů. Obohacení může obsahovat učivo vyšších ročníků. Pro hodnocení lze využívat různých forem, sebehodnocení, práce s chybou, tak aby vyhodnocení úspěšnosti žákova učení směřovalo k posílení jeho motivace k učení.

(2) Pokud by k naplnění vzdělávacích potřeb žáka nepostačovalo poskytování podpůrných opatření prvního stupně, doporučí škola nebo školské zařízení (dále jen „škola“) žákovi využití poradenské pomoci školského poradenského zařízení za účelem posouzení jeho speciálních vzdělávacích potřeb.

Pro podpůrná opatření 2. – 5. stupně je nutné doporučení PPP. Pro žáky nadané a mimořádně nadané jsou opatření 2. – 4. stupně. Pátý stupeň podpory se týká žáků se SVP.

(3) Podpůrná opatření druhého až pátého stupně se poskytují na základě doporučení školského poradenského zařízení a s informovaným souhlasem zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka.

(4) Podpůrná opatření se poskytují samostatně nebo v kombinacích různých druhů a stupňů v souladu se zjištěnými speciálními vzdělávacími potřebami žáka. Konkrétní druh podpůrného opatření lze poskytovat pouze v jednom stupni.

(5) Členění konkrétních podpůrných opatření do stupňů, pravidla jejich použití a normovaná finanční náročnost podpůrných opatření druhého až pátého stupně jsou stanoveny v příloze č. 1 k této vyhlášce.

Podpůrné opatření 2. – 4. stupně pro žáky nadané a mimořádně nadané jsou zpracována odborným poradenským zařízením – Školské poradenské zařízení, kterým může být Pedagogicko – psychologická poradna (PPP) nebo Speciální pedagogické centrum (SPC). Zpráva a posouzení dítěte z poradenského zařízení mají formu rozhodnutí. Je to nárok dítěte na stupeň podpory. Podrobně jsou podpůrná opatření specifikována ve Vyhlášce č. 27/ 2016 Sb. § 27 Příloha č. 1.

Zde jsou uvedeny příklady podpory vzdělávání těchto žáků:

Podpůrné opatření 2. stupně – opět pracuje s obohacováním učiva, je vhodné sestavení individuálního vzdělávacího plánu, žák má k dispozici speciální pomůcky, IT vybavení a jiné, které je přesně stanovené v příloze č. 1 Vyhlášky č. 27/2016 Sb. Žák má nárok na pedagogickou intervenci v rozsahu 1 hodina týdně.

Podpůrné opatření 3. stupně – je doporučeno vypracování individuálního vzdělávacího plánu. Učivo je upraveno nad rámec základního vzdělávání (RVP). Žák pracuje se speciálními učebnicemi, pomůcky, softwarovým vybavením a IT vybavením. Žák má nárok na pedagogickou intervenci v rozsahu 2 hodina týdně. Žák má také nárok na asistenta pedagoga v rozsahu 9-27 hodin týdně.

Podpůrné opatření 4. stupně – je doporučeno vypracování individuálního vzdělávacího plánu. Učivo je upraveno nad rámec základního vzdělávání (RVP). Zpravidla je nutné zapojit i další pedagogické pracovníky z vyšších stupňů školy nebo zapojit externí experty. Výuka se může upravit pro tyto žáky formou exkurze nebo stáže.

Žák pracuje se speciálními učebnicemi, pomůcky, softwarovým vybavením a IT vybavením. Žák má nárok na pedagogickou intervenci v rozsahu 3 hodina týdně. Žák má

také nárok na asistenta pedagoga v rozsahu 32- 36 hodin týdně. Pokud jsou pro to ve škole podmínky lze využít i úvazku pro druhého učitele na 21 hodin týdně.

4.3 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

Individuální vzdělávací plán žáka se speciálními vzdělávacími potřebami

(1) Individuální vzdělávací plán zpracovává škola, vyžadují-li to speciální vzdělávací potřeby žáka. Individuální vzdělávací plán se zpracovává na základě doporučení školského poradenského zařízení.

(2) Individuální vzdělávací plán je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka, přičemž vychází ze školního vzdělávacího programu a je součástí dokumentace žáka ve školní matrice.

Individuální vzdělávací plán (IVP) je závazný pracovní materiál a důležitý nástroj pro vzdělávání žáka s SPU a nadáním. IVP vzniká na základě spolupráce mezi učitelem, vedením školy, odborným pracovníkem pedagogicko - psychologické poradny (PPP) nebo speciálního pedagogického centra (SPC) a rodiči žáka. IVP by měl být zpracovaný do tří měsíců po identifikaci v PPP.

IVP je důležitou součástí práce s nadanými žáky, IVP umožňuje pracovat žákovi podle jeho schopností bez, je také vodítkem pro individuální vyučování a hodnocení žáka, cílem plánu je najít optimální úroveň, na níž může žák pracovat. Konečnou podobu plánu schvaluje rodič. Plán sestavuje učitel dle doporučení a závěrů PPP. V plánu jsou respektovány dvě hlavní hlediska; obsah vzdělávání, získávání nových poznatků a dovedností. Podle dosahovaných výsledků a vývoje žáka lze IVP upravovat.

4.4 PEDAGOGICKÁ INTERVENCE

(1) Pedagogická intervence slouží zejména k podpoře vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ve vyučovacích předmětech, kde je třeba posílit jeho vzdělávání, ke kompenzaci nedostatečné domácí přípravy na výuku a k rozvoji učebního stylu žáka.

(2) Pedagogickou intervenci poskytuje základní škola, školní družina, školní klub nebo střední škola.

Pedagogická intervence má 3 varianty využití, v tomto případě se využívá pro podporu rozvoje kompetencí žáka, které jsou ovlivněny jeho speciální vzdělávací potřebou – pedagog s příslušnou kvalifikací pro daný předmět. Obsah předmětu

Pedagogická intervence musí být v Doporučení popsán v organizaci vzdělávání žáka, z něj pak vyplývá potřebná kvalifikace pedagogického pracovníka školy.

(4) Pedagogickou intervencí souběžně využívá více žáků, je-li to možné a vhodné.

Maximální počet žáků ve skupině je stanoven na šest žáků. Pokud se toto podpůrné opatření vhodně využije, skupina žáků má již 6 hodin pedagogické intervence, což je již významná časová dotace, kterou škola může vhodně využít. Skupina nadaných žáků může 6 hodin týdně pracovat s pedagogem, který žákům učivo vhodně doplní a obohatí

(2) Asistent pedagoga pracuje podle potřeby s žáky třídy, oddělení nebo studijní skupiny podle pokynů jiného pedagogického pracovníka a ve spolupráci s ním.

Asistent pedagoga podporuje žáka v souladu s doporučením poradenského zařízení a v souladu s individuálním vzdělávacím plánem. Pomáhá žákovi kompenzovat jeho handicap vhodnými pomůckami a postupy. Asistent pedagoga vyvíjí své pracovní úsilí, aby žák s handicapem mohl dosáhnout zdravého sebepojetí a sebehodnocení. Podporuje ho především v rozvoji samostatnosti a rozvíjí i jeho sociálně-psychologické potřeby.

5 EDUKACE NADANÝCH DĚTÍ

Podpora žáků nadaných a mimořádně nadaných je zakotveno v legislativě, jak bylo napsáno v předchozí kapitole. Integrovat nadaného žáka, tedy aktivně ho začlenit, má povinnost každá škola. Nicméně pro děti a rodiče je nezbytné hledat školy, kde se s těmito žáky aktivně pracuje a kde je vůle poskytnout těmto dětem náležitou podporu. Poslední dobou dochází na řadě škol k iniciativám rozšiřovat nabídku vzdělávání o program o nadané žáky. Potřebné kroky k podpoře nadání žáků na školách přehledně popisuje Václav Fořtík z Centra nadání a aktivní v radě Mensy. Doporučuje věnovat se následujícím oblastem v péči o nadané žáky.⁷

⁷ FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J. Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. Praha:Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0969-0

1. Strategie identifikace nadaných žáků: Nadaný žák musí být diagnostikován PPP. Poradna by měla mít zkušenosti s nadanými žáky, ona dává návrh na podpůrná opatření a umí pomoci se sestavením IVP.
2. Systém dalšího vzdělávání pedagogů v péči o nadané žáky: Bylo by vhodné zajistit pedagogům, kteří se vzděláváním nadaných žáků zabývají, akreditované kurzy a školení pro pedagogy.
3. Specifikace a úprava vzdělávacího programu školy: Škola, která s nadanými dětmi pracuje by měla mít ujasněno jaké metody a strategii výuky bude volit, jaké formy obohacování učiva, jaké učební pomůcky chce využívat.
4. Úprava organizačních forem výuky: výuka nadaných žáků, může vyžadovat i organizační změny v chodu školy – například vytvoření laboratoře.
5. Technické vybavení školy: Nadaní žáci mohou mít zvýšené nároky na technické zázemí, toto si školy většinou uvědomují, od zřizovatele získávají potřebnou finanční dotaci. Kromě technického vybavení je vhodné pro děti zakoupit naučné knihy, encyklopedie a didaktické hry.
6. Nabídka odpoledních aktivit: Nadaní žáci jsou zvyklí trávit vzdělávacími aktivitami mnoho času, škola by měla poskytnout kvalitní kroužky, například kroužek matematiky a logiky, šachový kroužek, klub deskových her.
7. Příprava učitelů pro tvorbu individuálních vzdělávacích plánů: IVP je nezastupitelnou součástí práce s nadanými žáky. Učitelé by měli vědět, jak sestavit IVP a jak jim může v práci být nápomocná PPP.
8. Plán návaznosti studia těchto žáků na druhém stupni ZŠ, nebo dále na SŠ: Rodiče nadaných žáků raději své děti hlásí na víceleté gymnázium. Pokud na základních školách mohou nabídnout vhodný program pro tyto děti, například studijní skupinu pro nadané, rodiče nebudou mít důvod ZŠ opouštět. Pro nadané děti není vždy víceleté gymnázium vhodné, hlavně tam, kde se pracuje rutinním způsobem.
9. Spolupráce s klíčovými organizacemi: Škola by měla o svém plánu pracovat s nadanými dětmi dostatečně informovat zřizovatele a posléze i Krajský Úřad.

U těchto institucí je možné požádat o finanční podporu pro integraci nadaných žáků. Vhodná je spolupráce školy s PPP a spolupráce s Univerzitou a Vzdělávacími centry.

10. Propagace profilu školy: Pokud škola s nadanými žáky pracuje, měla by vhodně propagovat svůj záměr.

5.1 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ

Školy, které se vzděláváním žáků zabývají postupně vypracovaly vhodné metody a formy výuky. V našem školním prostředí se setkáváme s formami vzdělávání od integrace až po segregaci žáků.⁸

Velká část nadaných dětí dochází do běžné školy, na vesnicích nebo v menších městech jiné možnosti vzdělávání nejsou k dispozici. Výhodou je, že jsou děti vzdělávány společně s ostatními dětmi, mohou s nimi navázat vztah i mimo školu v místě bydliště.

Nejběžnějším přístupem a formou vzdělávání nadaných dětí je **integrace** žáka v jeho kmenové učebně. Dítě má stanoven z PPP stanovený nějaký stupeň podpůrných opatření. Škola zpracuje pro žáka IVP. Žáci mají nárok na nejrůznější pomůcky, studijní materiály, IT vybavení. Důležité je žáka podpořit v jeho schopnostech, vhodně obohatit učivo a žáka zapojit do chodu celé třídy, předcházet rivalitě ze strany spolužáků.

Nejdůležitějším nástrojem pro práci s nadaným žákem v běžné třídě je **obohacování** učiva, které znamená především rozšíření znalostí, podchycení zájmů a dovedností žáka za hranici běžného učiva. Žák ve škole navštěvuje různé kroužky, zúčastňuje se různých olympiád. Na některých školách spolupracují s externími odborníky, kteří jsou schopni zajistit pro tyto žáky vzdělávání nad rámec RVP.

⁸ FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J. Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. Praha:Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0969-0, internetové zdroje - www. Centrumnadání.cz , www. Qiiido.cz

Vyučování v běžné třídě lze obohatit o skupinový způsob vyučování, který je vhodný pro mnohé předměty a může být dobrou metodou pro práci s nadanými žáky. Tento způsob práce učí individualisticky zaměřené Mind žáky spolupráci a respektování názorů druhých.

U individuálního přístupu k žákovi je možné zvolit také tzv. **akceleraci** pro žáka, nejvhodnějším přístupem pro akceleraci je docházení žáka na vybrané předměty do vyššího ročníku. Pro mnohé děti je to vhodný přístup, dítě nezaostává a neztrácí motivaci. Důležité je, aby na tuto akceleraci byl žák sociálně zralý. Akcelarace, tzn. přeskočení celého ročníku se nedoporučuje pro možné problémy s fyzickou a sociální nezralostí nadaného žáka.

Vhodnou metodou pro práci s nadanými dětmi je zpracování **IVP**, ten je doporučen na základě diagnostiky z PPP. IVP je dynamický a strukturovaný plán, který vychází z aktuálního vývoje žáka, předpokládá se, že se mění během vývoje žáka v průběhu školního roku.

Pokud je ve škole více nadaných dětí, nebo se škola zaměřuje svým programem na vzdělávání nadaných dětí, mohou školy iniciovat různé programy. Na škole mohou vzniknout **třídy s nadstavbovými programy**, které vyučují odborní učitelé.

Další možností je vznik **tříd s rozšířenou výukou** předmětů (v rámci pedagogické intervence). Zde se mohou učit žáci některé předměty více do hloubky nad rámec běžné výuky - třídy s rozšířenou výukou matematiky, biologie nebo jazyků.

Samostatnou kapitolou je vznik **speciálních škol**, v našem prostředí je toto menšinový přístup. Celosvětově tento přístup neukazuje nějaké vyřešení daného problému. Dalším menšinovým přístupem je **domácí vzdělávání**. V průzkumu a kazuistikách dětí se tento přístup rodičů objevuje, rodiče zvolí domácí výuku především z důvodů nepochopení a nepřijetí žáka v běžné škole.

5.2 AKTIVIZUJÍCÍ METODY VE VÝUCE

Z výše uvedených forem výuky vyplývá, že pro nadané děti je důležitá volit jiné metody výuky. Frontální výuka je pro tyto děti únavná a nudná. U starších žáků lze volit metody řešení problému, řešení úloh s nejednoznačným zadáním. Nadané děti ocení při výuce různé hádanky, přesmyčky, rébusy a hlavolamy. Vhodné je také využití didaktických her

Vhodnou metodou je skupinová výuka, která má samozřejmě i svá úskalí. V projektové výuce mohou nadané děti plně projevit svůj potenciál.⁹

⁹ Příklady aktivizujících a obohacujících materiálů a her je uvedeno v příloze D, zdroj www.qiido.cz

6 PŘÍKLADY FOREM VÝUKY NA VYBRANÝCH ZŠ

Zde jsou uvedeny příklady základních škol, které se zabývají vzděláváním nadaných dětí. Informace jsou z dotazníkového průzkumu a z rámcových vzdělávacích plánů těchto škol.

Soukromá ZŠ V Praze - zaměřená na podporu nadaných dětí

Škola rodinného typu s důrazem na rozvoj osobnosti, vstřícném přístupu, podnětném prostředí bez stresu. Vzdělávání žáků probíhá ve menším počtu žáků ve třídách (24). Škola nabízí rozšířenou výuku angličtiny již od první třídy s důrazem na fonetiku.

K prioritám patří také výchova k čtenářství, zejména rozvoj funkční gramotnosti a podpora zdravého životního stylu. Škola nabízí žákům hodiny sportu, estetiky a anglického jazyka i v zájmových hodinách.

Nabídka kroužků a nepovinných předmětů realizovaných v tzv. zájmových hodinách, které jsou stálou součástí školního učebního plánu a rozvíjejí především oblasti zaměření školy. V odpoledních hodinách nabízí žákům velké množství volnočasových aktivit,

Individuální rozvoj dětské osobnosti, tvorba a plnění individuálních vzdělávacích plánů na základě výsledků psychologického vyšetření. Navázání a rozvoj spolupráce s organizacemi zaměřujícími se na práci s nadanými dětmi (Mensa, Centrum nadání a další)

Nadaným žákům je dle daného nadání a potřeby učivo během výuky akcelerováno či obohacováno. K dosažení výchovných i vzdělávacích cílů u žáků se při výuce používá diferenciací. Základní metodou je diferenciací úkolů, kdy všichni žáci třídy pracují na stejném zadání a je možné žáky ve stejném okamžiku vzdělávat na různých úrovních přičemž nevzniká prostředí diskriminující a separující.

Státní škola v Praze – zaměřená na podporu nadaných dětí

Škola spolupracuje s Mensou, k výuce používáme při práci různé metody učení (projekty, skupinová práce, pokusy)

Pro žáky vypracováváme individuální plány, dle kterých individuálně postupuje při vzdělávání žáků nadaných, Vytváříme podmínky a podporuje žáky v účasti na soutěžích, besedách a přednáškách pořádaných školou. Na naší škole se zaměřujeme především na výuku cizích (Aj, Šj, Nj, Fj).

Cílem výuky je vychovat schopné, sebevědomé a sociálně zdatné mladé jedince, proto ve výchově a vzdělávání mimořádně nadaných žáků kombinujeme jejich integraci se segregací. Nadaní žáci jsou na prvním stupni integrováni do kmenových tříd a na určité předměty jsou segregováni do skupinky napříč ročníkem. Do této skupiny jsou zařazováni na základě schválené žádosti zákonných zástupců žáka a odborného posudku ŠPZ.

Cílem takto koncipované výuky mimořádně nadaných žáků je poskytnout jim dostatečné možnosti k jejich rozvoji. Při splnění základních požadavků na obsah učiva je dětem umožněno pracovat na nadstandardních úkolech, věnovat se zajímavým projektům, poznávat týmovou práci, najít si nové cesty svého vývoje.

Státní škola v Praze s programem „Začít spolu“

Zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných na naší škole, vyžaduje od učitelů náročnější přípravu na vyučování v jednotlivých předmětech.

Pro tyto žáky je zapotřebí zvýšené motivace k rozšiřování základního učiva především v těch vyučovacích předmětech, které reprezentují nadání dítěte. Umožňujeme jim pracovat na počítači (vzdělávací programy), individuálně pracovat s naučnou literaturou (hlavolamy, kvízy, záhady). V naučných předmětech jsou jim zadávány náročnější samostatné úkoly (referáty k probíranému učivu, zajímavosti, technické novinky...), jsou pověřováni vedením a řízením skupin či přípravou soutěží do vyučovacích hodin.

Žáci nadaní spíše technicky a manuálně zruční jsou směřováni k zapojení do zájmových aktivit organizovaných školou.

Pohybově nadaní žáci jsou podporováni v rozvíjení všech pohybových aktivit, především těch, kde žák projevuje největší zájem a talent. Žáci jsou zapojováni do sportovních soutěží, ať už v rámci školy, nebo mimo ni.

Na základě doporučení PPP nebo SPC je možné vzdělávat žáka v určitém předmětu v jiném postupném ročníku. Individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka sestavuje třídní učitel ve spolupráci s učiteli vyučovacích předmětů, ve kterých se projevuje mimořádné nadání žáka, s výchovným poradcem a školským poradenským zařízením.

Soukromá ZŠ v malém městě

Klíčová je pro nás smysluplnost výuky, kdy žáci chápou význam toho, co se učí, a sami si kladou cíle a otázky.

Důraz na vlastní objevování - vycházíme z toho, že přijít na něco sám je nejefektivnější cestou učení. Žáci se učí vlastní zkušeností, poznatky mohou sami prožít a vyzkoušet.

Moderní metody výuky - vzdělávání probíhá uplatněním aktivizačních forem výuky, vycházející z principů konstruktivismu a zajišťující všestranný rozvoj žáka. Uplatňujeme principy a metody, jako jsou kooperativní vyučování, viditelné a umělecké myšlení, badatelsky orientovaná výuka, problémové vyučování, projektová výuka.

Důraz je kladen na skupinové formy práce i samostatné objevování žáků, výuka se přizpůsobuje potřebám a zájmům žáků. Učitel žákům poskytuje přiměřenou a účinnou míru opory, je průvodcem a inspirátorem. Zároveň si je vědom individuálních potřeb žáků a je schopen s nimi pracovat.

Hodnotíme slovně - cílem tohoto hodnocení je poskytovat dětem smysluplnou zpětnou vazbu a zároveň nabízíme možné cesty a směry dalšího rozvoje. Podporujeme sebehodnocení a slovní hodnocení žáků jeden druhým.

Naše škola je otevřená okolnímu světu, na dění ve škole se podílí rodiče, zváni jsou inspirativní lidé (odborníci, umělci, řemeslníci, cestovatelé...). Do výuky jsou začleněny expedice, exkurze a výpravy do okolí, projekty zaměřené na zkvalitňování života v okolí školy.

7 KAZUISTIKY NADANÝCH DĚTÍ

„Mimořádně nadané děti jsou tak trochu jiné než ostatní děti, ale stejně jako ostatní děti jsou to také děti.“ Olivier Revol, francouzský psychiatr, specialista na nadané děti

Zde jsou uvedeny typické příklady dětí, které zastupují danou skupinu dětí z dotazníkového průzkumu.

Filip navštěvuje 9. ročník základní školy v Praze. Byl mu diagnostikován Aspergerův syndrom, Tourettův syndrom, poruchy pozornosti ADHD, dyspraxie a dysgrafie. Má podpůrná opatření 3. stupně. Na základní škole pracuje s podporou AS a má zpracovaný IVP na celou výuku. Má nadání v logickém uvažování, výborné paměti, slovní zásobě a prostorové představivosti.

Jeho školní výkon zpomaluje pomalejší psychomotorické tempo a snížená kvalita pozornosti. Ve škole se dostává do úzkostných stavů, pokud neporozumí dobře zadání úkolu. Je snadno unavitelný a odpolední vyučování je pro něj zatěžující. Velkou podporu získává v rodině, kde se mu hodně věnují, velmi mu vyhovuje distanční výuka, může si pracovat i na svých projektech. Kamarádem mu je jeho mladší bratr a starší bratranec.

Kája navštěvuje 1. stupeň ZŠ v menším městě se vzdělávacím programem „Začít spolu“, kam přestoupil v průběhu 3. třídy, na předchozí škole nebyl docela nepochopen. Byl diagnostikován v PPP, má podpůrná opatření 2. stupně, zjištěna dysgrafie, teď jsme byli opět na diagnostice kvůli aktualizaci zprávy pro přestup na jinou školu na 2. stupeň, podpůrná opatření zůstávají, budou doplněná doporučení pro podporu nadání“

Na jeho škole je na spolupráci dítě – rodič – učitel kladený důraz, současná paní učitelka sama hledá způsob, jak dětem přizpůsobit výuku a udělat ji pro ně zajímavou a přínosnou.

Kája má rád aktivity technicky a také umělecky zaměřené – zpěv, klavír, pak Dětskou technickou univerzitu. Hodně čte, rád vyrábí cokoli z jakýchkoliv materiálů.

S kamarády je to velký problém, na bývalé škole měl jednoho o rok staršího kamaráda v družině, ve třídě bohužel nikoho. Velmi si uvědomují, že takový dobrý kamarád by mu velmi pomohl v tom překonávání všech obtíží, také po tom sám velmi touží, mít toho opravdového kamaráda.

Ideální forma vzdělávání pro našeho syny by byla kombinovaná forma (třeba 3 dny ve škole, 2 dny doma apod.)

Pavlinka je v 1. třídě ZŠ, diagnostikována byla v poradně Qiido Praha, poté na žádost základní školy ještě v PPP. Pavlinka má druhý stupeň podpůrných opatření, vzdělává se podle IVP, dochází na matematiku do 2. třídy. Při čtení používá pracovní listy pro čtenářskou gramotnost, nyní si čte přinesenou knížku. Občas pracuje se systémem LOGICO. Nedostává domácí úkoly, pouze výjimečně na nácvik psaní. Přístup školy je vstřícný, po předložení zprávy z Qiido nás ihned škola přizvala k jednání a navrhla možné úpravy kurikula.

Pavlinky zájmy jsou hra na housle, má absolutní sluch. taneční obor ZUŠ, mapy, vesmír, zeměpis, rekreační sport (běžky, přespolní běhy, turistika). Ráda si jen hraje, nejčastěji se sestrou. Pavlínka má kamarády ve svých starších sourozencích, také navazuje bez problému přátelské vztahy ve třídě. Není v tomto směru nijak zvlášť odlišná, hraje si jako obyčejné dítě a na debatách o vesmíru netrvá.

Zdeněk je ve 3. ročníku SŠ. Byl diagnostikován v pěti letech v PPP a v Centru nadání při Mense, bylo mu naměřeno IQ v pásmu 130+. Doporčením bylo najít školu, kde umějí s mimořádně nadanými dětmi pracovat. Chodil na ZŠ v Praze 1, specializovanou na práci s nadanými, většinu vyučování měl ve své kmenové třídě, na M a ČJ měli oddělenou výuku pro nadané děti. Zdeněk nemá specifické zájmy, má kamarády ve škole, je oblíbený. Vyhledává společnost dospělých.

Po zkušenostech bych ho rozhodně nechala na domácím vzdělávání. Nabízeli jsme mu to v 5. třídě, ale syn už si nedovedl představit život bez školy a neměl jinde než ve škole kamarády.

Vašík je na prvním stupni ZŠ. Nadání bylo potvrzeno v PPP, ovšem společně s potvrzením Aspergerova syndromu. PPP následně zohlednila AS než nadání a odeslala Vašíka do SPC.

Vašík je v domácím vzdělávání

Rád běhá a plave, chodil do Vědohrátek, programuje Lego Mindstorms, poslouchá astronomické pořady, čte knihy o vesmíru.

S kamarády nevychází, ale rád by nějaké měl, rád je mezi dětmi.

Vašíkovi by vyhovovala škola s individuálním přístupem a malým kolektivem. Někde, kde by dokázali rozvíjet jeho talenty a byli velmi shovívaví k tomu, že se nedokáže plynule a hezky vyjadřovat, že dělá divné pohyby. V prostředí, kde by měl klid, hlukmu nedělá dobře, kde by mohl čas od času mít volno, když má špatný den. Kde by se čas od času mohl setkat s nějakým odborníkem na dané téma a kde by mohl podle svého tempa pracovat na tom co mu nejde. V takové škole by byl určitě by byl spokojenější než v doma

..

Tomáš je na prvním stupni ZŠ v krajském městě. Byl diagnostikován v PPP, má vypracovaný IVP. V+. Třídě navštěvoval hodiny matematiky v 2. třídě. Ve 2. třídě měl již předmětovou akceleraci ve dvou předmětech – M a ČJ. Největší pomocí se Tomáškoví dostalo od terénní pracovnice z PPP, kteří v rámci programu NAKAP II, podporovala nadané žáky. Bohužel tento grant skončil a nyní již nemáme žádnou podporu.

Tomáš má IQ 131, má výbornou prostorovou představivost, nadání v oblasti matematiky, ale má i pohybový neklid a jeho výkon ve škole kolísá. Často se zastaví u detailu v řešení a nepokračuje dál podle pokynů učitele. S navazováním přátelství ve třídě má potíže, Tomášek je velmi přátelský, ale v koelktivu třídy není oblíbený. Rozumí si s dospěláky nebo mladšími dětmi. Ve škole nemá velkou podporu, učitelé nemají dost prostoru a vůle, občas mu je dovoleno dělat něco navíc.

8 SHRNU TÍ

Z uvedených kazuistik dětí a z uvedených forem vzdělávání na vybraných školách vyplývá, že mnozí pedagogové, psychologové, poradci a lektori umí s MIND dětmi pracovat. Materiálů a učebnic pro obohacování učiva je velká řada, také vhodné pomůcky a dostupná technika a technologie nejsou překážkou.

Školy by potřebovaly především podpořit v organizaci skupinové výuky pro nadané děti, v organizaci podpory dalšího vzdělávání pedagogů v problematice nadání.

Z průzkumu vyplývá, že nejdůležitější pro tyto děti je individuální přístup. Některé děti dokonce zůstávají v domácím vzdělávání, což bývá důsledek nemožnosti jiného řešení. Nadané děti potřebují více prostoru pro rozvoj svého nadání, zajímavé je, že rodiče by u starších žáků preferovali školní docházku tři dny a dva dny pro výuku distanční, nebo věnovanou samostatné práci.

Na některých školách se osvědčila výuka vybraných předmětů ve skupinách pro nadané žáky, kde se danému předmětu mohou věnovat více do hloubky. Často používaný akcelerační přístup není vždy nejvhodnější pro samotného žáka, může být pro něj naopak zatěžující. Jedna z maminek nadaných žáků správně zhodnotila akcelerační přístup – „Nadané děti nepotřebují učivo pro starší děti, ale pro nadané děti.“

ZÁVĚR

Vzdělávání a podpoře dětí nadaných a mimořádně nadaných by se mělo v našem školství i nadále věnovat velká pozornost. Pro celospolečenský vývoj je nezbytné se tomuto tématu věnovat, z těchto nadaných dětí vyrostou budoucí vynálezci, lékaři a vědci. Tyto děti mohou v budoucnu naši společnost obohatit naši, zaslouží si naši plnou pozornost a podporu. Svým dalším přínosem to mohou naši společnosti v budoucnu vrátit, tím, že uspějí v některém z oborů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*, Praha, Grada, 2011. ISBN 978-80-247-7517-3

FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha:Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0969-0

FOŘTÍK, V., *Nové testy IQ*, Praha: Plot, 2014. ISBN 978-80-7428-002-3

KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*, Praha, Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4

MUDRÁK, J., *Nadaní děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-9639-0

PORTEŠOVÁ, Š. *Rozumově nadané děti s dyslexií*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-990-3

STEHLÍKOVÁ, M. *Život s vysokou inteligencí – Průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-0101-6

STEHLÍKOVÁ, M. *Nadané dítě – Jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-0512-0

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-326-0

Školský zákon č. 561/2004 Sb. § 16 a § 17.

Vyhláška MŠMT č. 27/ 2016 Sb, o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných

Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané (2004)

Seznam použitých internetových zdrojů

<http://www.centrumnadani.cz/>

<https://www.qiido.cz/>

<https://deti.mensa.cz/>

<https://www.nadanedeti.cz/>

<http://www.nuv.cz/t/nadani/>

SEZNAM ZKRATEK

- EQ - Emoční inteligence
- IQ - Inteligenční kvocient
- IVP - Individuální vzdělávací plán
- MIND - Mimořádně intelektově nadané dítě
- MUNI - Masarykova Univerzita
- NUV - Národní ústav pro vzdělávání
- PPP - Pedagogicko – psychologická poradna
- PO - Podpůrné opatření
- ŠPZ - Školské pedagogické zařízení

SEZNAM OBRÁZKŮ

Seznam obrázků :

Obrázek 1: Rozložení IQ v populaci	8
Obrázek 2: Identifikace nadaných dětí.....	9
Obrázek 3: Schéma emoční inteligence.....	14
Obrázek 4: Schéma identifikace nadání.....	17
Obrázek 5: Schéma podpůrných opatření.....	22

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A	Dotazník pro rodiče nadaných dětí	I
Příloha B	Preidentifikace nadaných dětí	II
Příloha C	Renzuli pro učitele	III
Příloha D	Obohacující materiály ve výuce.....	IV

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Pavla Zimová

Název kurzu: DVPP DPS

Název práce: Edukace nadaných dětí

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 40

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 12

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Počet ostatních zdrojů: 0